

ASPECTE ALE GREVEI GENERALE DIN AUGUST 1920 ÎN BANAT

În șirul acțiunilor greviste desfășurate de proletariatul bănățean în anii avântului revoluționar 1918—1921, un loc important îl ocupă greva generală din august 1920.

În primii ani după primul război mondial, Banatul, ca și celelalte regiuni ale patriei noastre, cunoaștea o situație economică grea. Economia era ruinată în urma războiului și a jafului practicat de ocupații străine.

Din cauza distrugerilor și avariilor suferite, a lipsei de materii prime și a haosului din circulația monetară un număr mare de întreprinderi industriale au fost nevoite să-și închidă total sau parțial porțile. Agricultu-ra se resimțea și ea mult în urma rechizițiilor de animale, a pierderii unei părți însemnate din inventarul agricol și a lipsei de brațe de muncă.

Această stare de fapt a contribuit din plin la creșterea vertiginoasă a șomajului, impozitelor, chiriiilor, prețurilor bunurilor de larg consum a foametei și inflației. Puterea de cumpărare a salariilor a scăzut accentuînd și mai mult raportul dintre prețuri și venituri în direcția înrăutățirii nivelului de trai al maselor largi de oameni ai muncii.

Situația materială dificilă, încercările claselor exploatatoare de a arunca pe umerii clasei muncitoare, țărănimii și a altor categorii nevoiașe a greutăților războiului, au dus la intensificarea luptelor de clasă. Alertate de avîntul nemaiîntîlnit al acțiunilor protestare al maselor populare în frunte cu proletariatul, autoritățile vremii au trecut la o serie de măsuri represive. Astfel, într-un număr mare de centre muncitorești ca : Timișoara, Arad, Lugoj, Reșița, Anina, Caransebeș, Oravița, Nădrag, Bocșa Montană, autoritățile locale au trecut la interzicerea oricărei activitate a organizațiilor muncitorești¹. Deși Consiliul de Miniștri hotărîse ridicarea stării de asediu și suspendarea cenzurii și în această parte a țării, aceste hotărîri nu erau respectate, ele rămînînd și mai departe la discreția autorităților civile și militare locale. Este semnificativ în acest sens memoriul Partidu-

¹ Arhivele Statului București (în continuare A.S.B.), fond M.A.I., dosar 224/1920, f. 25 — 27, „Socialismul” din 5 august 1920.

lui Socialist² și al Comisiei Generale Sindicale³ din Ardeal și Banat, înaintat forurilor superioare ale statului, în care erau prezentate acțiunile antimuncitorești ale organelor locale împotriva secțiilor Partidului Socialist și a organizațiilor sindicale. La Lugoj, de exemplu, se arăta în memoriul sus menționat, șeful poliției sigilase căminul muncitoresc și nu permitea nici un fel de activitate a secției Partidului Socialist și sindicatului local⁴. În aceeași situație dificilă se găseau și organizațiile muncitorești din celelalte centre industriale bănățene. În ciuda tuturor acțiunilor și măsurilor întreprinse lupta combativă a maselor nu a putut fi lichidată. Ideile novatoare marxist-leniniste au pătruns și aici în conștiința unor mase largi de oameni ai muncii. Ele au dus treptat la întărirea aripii de stînga în cadrul secțiilor Partidului Socialist și al sindicatelor locale precum și la intensificarea activității desfășurate de grupurile comuniste locale.

La Reșița, Lugoj, Bocșa, Ocna de Fier „ideile comuniste se întind mereu” consemna un raport informativ al vremii⁵.

Întrunirile muncitorești, demonstrațiile, mitingurile au luat o amploare tot mai mare. În cadrul lor, problemele care frământau masele muncitoare erau puse cu tot mai multă acuitate. Pe fondul acestor acțiuni revoluționare purtate pentru îmbunătățirea condițiilor de viață și obținerea de libertăți democratice s-a desfășurat greva generală a proletariatului bănățean din august 1920.

Declanșarea ei a fost hotărîtă în ședința comună a conducerii Partidului Socialist din Banat și a Consiliului sindicatelor locale din 19 august 1920 și confirmată în ședința ținută de corpul de bărbați de încredere la 20 august 1920⁶. Reprezentanții muncitorimii timișorene au înaintat un memoriu autorităților locale în care erau prezentate cauzele care au dus la declanșarea grevei. Se arăta că „atunci cînd autoritățile au început prigoana, muncitorii au urmat cale legală și au primit diferite promisiuni de la autoritățile centrale. Aceste promisiuni n-au fost respectate”⁷. În continuare erau prezentate cerințele muncitorilor: respectarea organizațiilor economice ale muncitorimii, recunoașterea dreptului de organizare al fiecărui lucrător, obligarea patronilor de a face angajările și concedierile în înțelegere cu reprezentanții aleși ai muncitorilor, trimiterea din partea guvernului a unui delegat cu depline împuterniciri pentru rezolvarea reclamațiilor muncitorilor și care să poată lua măsuri energice împotriva auto-

² Constituit la 19 septembrie 1919, Partidul Social-Democrat din Banat și-a schimbat denumirea în Partidul Socialist din Banat la 2 mai 1920. În urma Congresului Partidului Socialist din Ardeal și Banat de la Cluj 15–17 august 1920 Partidul Socialist din Banat devine secție a Partidului Socialist din România. (vezi W. Marin, *Mișcări greviste în Banat în perioada premergătoare grevei generale din octombrie 1920*, în *Studii și articole de istorie*, vol. V, din 1963, p. 349 și *Documente din istoria mișcării muncitorești din România 1916–1921*, Editura politică, Buc., 1966, p. 477 și 585).

³ În fruntea sindicatelor din Banat se găsea un Consiliu sindical.

⁴ A.S.B., fond M.A.I., dosar 224/1920, f. 25–27.

⁵ *Idem*, dosar 227/1920, f. 17.

⁶ *Crearea Partidului Comunist Român*, Editura științifică, București, 1971, p. 279–280.

⁷ „Socialismul”, din 30 august 1920. „Tribuna socialistă” din 29 august 1920, A.S.B., fond M.A.I., Dosar 224/1920, f. 49.

rităților locale vinovate, destituirea primarului general al orașului vinovat de o serie de abuzuri împotriva muncitorilor⁸.

Greva a izbucnit la Timișoara în dimineața zilei de 23 august 1920. Încă de la început, ea a avut un caracter general. Cu muncitorii români, germani, maghiari, sârbi din întreprinderile comunale și particulare s-au solidarizat lucrătorii din transport, magazine, restaurante, cafenele, cofetării, băi, frizerii așa încît numărul greviștilor s-a ridicat încă din prima zi la peste 10.000 de persoane⁹.

„Două zile și jumătate a fost oprită întreaga viață economică și comercială a orașului” nota cîteva zile mai tîrziu ziarul „Banatul românesc”¹⁰. În oraș au fost tipărite și răspîndite în mod clandestin manifeste care chemau lucrătorii să continue greva¹¹. Alertate, autoritățile au trecut la măsuri represive. Pe străzi au fost lipite manifeste care condamnau greva, cerînd muncitorilor să reia munca. S-a făcut apoi apel la spărgătorii de grevă. Neobținînd succesul scontat, măsurile represive au fost intensificate. Muncitorii care lucrau în întreprinderile comunale unde legea interzicea greva, au fost forțați să reia munca¹². În oraș au fost trimise patrulă cu misiunea de a intimida și a împiedica orice tentativă de organizare a muncitorilor. S-au luat apoi măsuri pentru militarizarea întreprinderilor industriale iar comandantul trupelor de vest a primit ordin să cerceteze personal cazul¹³.

În pofida măsurilor luate de autoritățile locale și centrale greviștii timișoreni nu s-au lăsat intimidați. Acțiunea lor a avut un puternic ecou în rîndul păturilor muncitoare din întreaga regiune. În semn de solidaritate, la 25 august 1920, au declarat grevă muncitorii din Arad, Lugoj, Reșița, Caransebeș, Anina, Orșova, Topleț. La Arad „toți lucrătorii au depus ferul la signalul dat” sublinia „Tribuna socialistă” în numărul din 5 septembrie 1920. A doua zi dimineața cîteva mii de muncitori intonînd cîntece revoluționare s-au adunat în fața Uzinei de vagoane, unde reprezentanții lor au început tratativele cu autoritățile locale. După lungi dezbateri, în timpul cărora „spiritele au fost foarte incitate”¹⁴, reprezentanții autorităților locale au fost nevoiți să satisfacă o serie de cerințe ale muncitorilor ca: dreptul la întrunire, înființarea de cooperative muncitorești, evacuarea de către autorități a căminului muncitoresc, în urma cărora greva a luat sfîrșit. În aceeași zi, la Lugoj, peste 1000 de muncitori s-au adunat în fața comandamentului militar cerînd eliberarea muncitorilor arestați cu prilejul grevei¹⁵. Alertat de generalizarea grevei în toată regiunea, autoritățile din Timișoara au chemat pe Coloman Müller, secretarul comisiei locale a sindi-

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Cercarea* P.C.R. p. 280; „*Banatul românesc*” din 28 august 1920.

¹⁰ „*Banatul românesc*”, din 28 august 1920.

¹¹ Arhivele Statului Timișoara (în continuare A.S.T.) fond Prefectura județului Timiș-Torontal, dosar 122/1920, f. 111.

¹² „*Gewerkschaft*”, din 5 septembrie 1920.

¹³ A.S.B., fond M.A.I., dosar 224/1920, f. 49.

¹⁴ „*Tribuna socialistă*”, din 5 septembrie 1920.

¹⁵ *Ibidem*.

catelor, la sediul Prefecturii cerându-i să comunice numele celor care făceau parte din Comitetul Executiv al Partidului Socialist din Banat și Comisia Generală a Sindicatelor locale. Refuzând categoric, el a fost arestat și încarcerat. După 1 oră de detenție, a fost eliberat cu condiția să convoace o delegație, formată din reprezentanți ai muncitorilor, pentru începerea tratativelor privind încetarea grevei. Conform înțelegerii discuțiile au început în după masa aceleași zile. Organele locale sperau că, printr-o serie de presiuni făcute asupra delegației muncitorești, ea va ceda, în caz contrar urmînd a fi arestați. Comandantul garnizoanei Timișoara a comunicat membrilor delegației că a primit ordin din partea Ministerului de Război de a mobiliza toți muncitorii care aparțin contingentelor mobilizabile, iar pe ceilalți, atît bărbați cit și femei să-i rechiziționeze pentru muncă dacă pînă la 26 august nu vor relua lucrul¹⁶.

În ciuda tuturor presiunilor, delegația nu a cedat. Alarmate de amploarea grevei generale care cuprinsese toată regiunea, autoritățile locale au fost nevoite să bată în retragere, cerînd amînarea tratativelor pentru a convoca un reprezentant a Ministerului Muncii. Discuțiile au reînceput astfel în prezența inspectorului general din cadrul ministerului amintit, Stavri Cunesco. După îndelungi dezbateri, reprezentanții muncitorimii au primit următoarele garanții: toți muncitorii și funcționarii care au fost concediați cu ocazia grevei locale a funcționarilor¹⁷ sau care ar urma să fie pedepsiți pentru participarea la greva generală să fie reprimiți la locurile lor de muncă, să se retragă avizele de concediere de la toți muncitorii¹⁸.

De asemenea, ținînd cont de starea de spirit a muncitorilor în perioada imediat următoare, au fost satisfăcute și alte concesii importante. Au fost recunoscuți delegații muncitorilor și dreptul de organizare al salariaților, s-au mărit salariile tuturor muncitorilor, tehnicienilor și funcționarilor cu 30—40%, au fost luate măsuri pentru aprovizionarea cu lapte, grăsimi, stofe, ghetе la un preț cu 50% redus față de cel de pe piață¹⁹.

La 27 august 1920, comandantul trupelor de vest anunța printr-o telegramă Ministerul de Interne că la Timișoara, Arad și Caransebeș grevele au luat sfîrșit dar că ele mai continuau la Orșova, Anina și Topleț²⁰.

Succesul proletariatului bănățean s-a datorat faptului că a acționat strîns unit în acțiunile sale. Îndărătnicirea patronilor, măsurile abuzive, complicitatea patronilor cu autoritățile locale nu au reușit să-i intimideze pe greviști. Desigur că s-ar fi putut obține și alte concesii dacă o parte din reprezentanții muncitorimii nu ar fi dat dovadă în anumite momente de o atitudine șovăielnică conciliatoare.

Cu tot succesul obținut muncitorii au fost conștienți că lupta nu s-a sfîrșit, că patronii nu vor ceda ușor la planurile lor. Astfel cu ocazia înche-

¹⁶ „Socialismul” din 30 august 1920., „Muncitorul căilor ferate” din 3 septembrie 1920.

¹⁷ Este vorba de greva generală a funcționarilor, tehnicienilor, inginerilor din Timișoara care a izbucnit la începutul lunii august 1920.

¹⁸ „Muncitorul căilor ferate” din 3 septembrie 1920.

¹⁹ W. Marin, *loc.cit.*, p. 359.

²⁰ A.S.B., fond M.A.I., dosar 224/1920 f. 55.

ierii tratativelor o parte a membrilor delegației și-a arătat îndoiala că patronii vor respecta tratativele încheiate²¹.

Îndoiala lor s-a văzut îndreptățită deoarece abia aplanat conflictul autoritățile au și început să-și încalce obligațiile asumate.

Din dispoziția prefectului județului Timiș, pe străzile orașului Timișoara au apărut manifeste, în care se arăta că greva nu a încetat datorită tratatului dintre autoritățile locale și delegații maselor ci ca urmare a presiunilor exercitate de autorități²².

Măsurile samavolnice luate de autoritățile vremii nu au putut opri însă avîntul luat de mișcarea muncitorească bănățeană. La fel ca pe cuprinsul întregii țări, luptele de clasă, revoluționare au continuat cu același intensitate culminînd cu greva generală din octombrie 1920, care va marca ridicarea pe o treaptă nouă a luptei greviste din patria noastră.

VASILE DUDAȘ

EINIGE ASPEKTE DES GENERALSTREIKS VOM AUGUST 1920 IM BANAT

(Zusammenfassung)

Im Rahmen der Streikaktionen des banater Proletariats in den Jahren des revolutionären Aufschwunges (1918–1921) hat der Generalstreik von August 1920 eine besondere Bedeutung eingenommen.

Der Aufsatz befaßt sich im ersten Teil mit dem revolutionären Aufschwung im Banat in Verbindung zum allgemeinen Kampf der Arbeiterschaft unseres Landes in den Jahren nach dem ersten Weltkrieg. In diesem Kontext werden danach die Ursachen und der Verlauf des obengenannten Generalstreiks analysiert.

²¹ „Muncitorul căilor ferate”, din 3 septembrie 1920.

²² A.S.T., fond Prefectura jud. Timiș — Torontal, dosar 112/1920. f. 14.